

JIŘÍ J. K. NEBESKÝ *jjknebesky@seznam.cz*

PROMĚNA MĚSTSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU V HRANICÍCH NA PŘELOMU LET 1989 A 1990

Lokální rozměr Listopadu 89, tedy procesu, pro nějž bývají nejčastěji užívány pojmy „revoluce“ (byť se zjemňujícími adjektivy sametová či něžná), „převrat“ či „politická krize“, si ještě zaslouží podrobnější zpracování [1]. Nejpodstatnějším badatelským problémem je ovšem dostupnost a dochovanost písemných pramenů, kombinovaná v našem případě s neochotou některých klíčových aktérů Listopadu poskytnout alespoň vzpomínkové svědectví. Týká se to zejména hranického Občanského fóra a Komunistické strany Československa. Naopak průběh Listopadu 89 v orgánech místní samosprávy lze sledovat díky archivním dokumentům [2] poměrně slušně.

V listopadu 1989 stála v čele městského úřadu, tehdy Městského národního výboru (MNV), garnitura ustavená po květnových volbách, které se konaly o tři roky dříve. Dne 25. června 1986 se v Sokolovně konala ustavující schůze pléna Městského národního výboru Hranice, přítomno bylo všech 110 poslanců zvolených na jednotné kandidátce Národní fronty v místních částech Hranic (Hranice, Lhotka, Velká, Drahotuše, Rybáře, Valšovice, Slavíč, Středolesí, Uhřínov, Olšovec s Boňkovem a Teplice nad Bečvou). Předsedou byl zvolen Ing. Josef Libich, tajemníkem JUDr. Vojtěch Čoček, místopředsedy Jiřina Kameníčková a Zdeněk Mayer [3]. Výkonným orgánem pléna byla rada MNV, v níž zasedalo včetně vedení úřadu patnáct poslanců. Ve stejných volbách lidé volili ještě 23 poslanců Okresního národního výboru v Přerově, 2 poslance Severomoravského krajského národního výboru a po jednom poslanci do České národní rady a do Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění. Politické složení pléna MNV bylo následující: KSČ (63 poslanců), ČSL (4), ČSS (1), bezpartijní (42).

Voleb v roce 1986 se zúčastnilo 14 873 občanů, na výběr měli jednotnou kandidátku Národní fronty. Volit odmítlo 42 občanů, tedy 0,28 % z celkového počtu 14 925 voličů [4].

[1] Základní přehled podává Jiří J. K. Nebeský, *Listopad 89 v Hranicích*, Hranice 2009.

[2] SOKA Přerov, fond MNV Hranice, zápisy z plenárního zasedání a rady MNV. V textu odkazujeme na tyto materiály pouze tam, kde by zdroj nebyl evidentní.

[3] Ing. Josef Libich (*1949) byl před nástupem do funkce hlavním kontrolorem národního podniku Severomoravské cihelny, JUDr. Vojtěch Čoček (*1948) byl náčelníkem obvodního oddělení Veřejné bezpečnosti, Jiřina Kameníčková (*1933) byla místopředsedkyní MNV už od roku 1981, Zdeněk Mayer (*1936) byl instruktorem a lektorem OV KSČ v Přerově. Kdybychom pozdější změny vyvolané Listopadem sledovali jako problém generační, paradoxně bychom zjistili, že odvolání byli oba čtyřicátníci, zatímco starší představitelé města si své funkce zachovali.

[4] Vladimír Hudec, *Kdo se nebál? Přehled*, č. 14, 5. dubna 1991, s. 6–7.

Po několika změnách v průběhu volebního období tvořili radu MNV v listopadu 1989: Ilo- na Blažková, JUDr. Vojtěch Čoček, Antonín Dostál, Jiřina Kameníčková, MUDr. Alois Knobloch, Ing. Josef Libich, Zdeněk Mayer, Jan Nedorostek, Jaroslav Sedláček, plk. Ing. Milan Slouka, Milan Strílka, Zdeněk Šimonovský, Ing. Bronislav Šobora, Vladimíra Zahradníčková a Vladislav Zuzík, z nich všichni až na V. Zahradníčkovou (SSM) byli členy KSČ.

Rada MNV zasedala jen zhruba osmkrát ročně, ve třech týdnech mezi 51. výjezdním zasedáním rady (15. listopadu) a 52. schůzí (6. prosince) tedy leží maximálně dynamické období počátku Listopadu 1989, které kolektivní orgán samosprávy nemohl reflektovat. Plénum MNV se scházelo dokonce ve zhruba tříměsíční periodě.

Místní samospráva, v tehdejší terminologii lidospráva, přímo závisela na KSČ, a to nejen fakticky, ale i de iure, např. předseda MNV byl volen a odvoláván na základě rozhodnutí Okresního výboru KSČ, člen rady pak podléhal rozhodnutí Městského výboru KSČ, který také dopředu schvaloval např. materiály pro jednání pléna MNV. Jakmile se moc KSČ začala v listopadu 1989 hroutit, místní samospráva rychle nabývala na samostatnosti a tím i na významu.

Ze zápisu ze schůze rady, která proběhla 6. prosince 1989 v klubovně PBH ve Svatoplukově ulici, k nám téma aktuální politické situace proniká jen v náznacích: poslanec KNV Zdeněk Haubelt konstatuje, že „v dnešní těžké situaci je těžké mluvit o rozpočtu, toto všechno může být příští rok zrušeno“, Jaroslav Sedláček podotkl, že „budou ještě velké ekonomické změny, nastane období obrovského podnikání“. JUDr. Čoček „zhodnotil průběh podzimních veřejných schůzí. Myslí si, že tuto práci neumíme dělat tak jak OF, nepodařilo se nám na veřejné schůze dostat mladé lidi. Je potřeba lidem vysvětlit i podmínky, v jakých NV pracuje.“

Nejzávažnější sdělení se týkalo situace v Městském výboru Národní fronty (MV NF). Po nevhodném vystoupení na jednom z „revolučních mítinků“ na tehdejší Gottwaldově náměstí [1] byl Václav Dohnal odvolán z postu předsedy MV KSČ i předsedy MV NF. O situaci v NF informoval tajemník MNV a zároveň místopředseda MV NF Vojtěch Čoček: „Dne 5. prosince 1989 v 19.00 h zástupci jednotlivých politických stran a OF projednávali další činnost organizace NF, o kádrových věcech. Jsou dva návrhy na předsedu MV NF – za NV p. Číhalová, za OF pan Bohuslav Hons. Veřejnost bude s těmito návrhy seznámena dne 12. prosince na PZ MNV Hranice. Na řádném zasedání NF dne 14. prosince 1989 se budou konat volby na předsedu MV NF. Dále JUDr. Čoček pozval všechny členy rady do kina Svět dne 10. prosince ve 12.30 na společné shromáždění NV + OF – problematika a práce NV.“

Je zřejmé, že v prvním prosincovém týdnu nebyly na stole žádné požadavky personálních změn v MNV ze strany „opozice“ formující se kolem hranického Občanského fóra. Na pořadu dne byly jen osobní rezignace: 6. prosince 1989 oznámil svou rezignaci člen rady Antonín Dostál a 11. prosince požádal o uvolnění z funkce člena rady i z funkce poslance MUDr. Alois Knobloch.

O týden později už byla situace jiná: 11. prosince 1989 proběhla porada „zástupců OF, podniků a organizací“, která formulovala výzvu k odstoupení předsedy a tajemníka MNV jako místních reprezentantů starého režimu: „V demokraciích bývá zvykem, že ti, kdo ve své funkci spoluodpovídají za vyústění vývoje společnosti do krize, rezignují na svoji funkci. I v nejvyšších státních a stranických orgánech rezignovala na své funkce v posledních dnech řada činitelů, aby se nestala brzdou konzolidace demokratické společnosti. Zásadní změny byly během několika dní provedeny na mnoha místech

[1] [Libuše Hrabová], Oč šlo v Hranicích v revoluci. *Přehled*, č. 31, 28. září 1990, s. 1: „Jeho projev na náměstí, při němž ho sami soudruzi odvedli z tribuny, udělal tečku za mocí městského výboru KSČ.“ Podle očitého svědka: „byl opilý a mezi mumláním vykřikoval: já jsem nikomu nic neudělal, téměř rukama jsem odpracoval třicet brigádnických hodin na koupališti“.

47 naší země, na nejrůznějších stupních řízení. OF uznává nutnost odchodu mnoha funkcionářů, kteří se vinou dosavadního mocenského systému podíleli na deformaci společenského života v naší zemi. Aby se obnovil původní charakter práce NV jako volených orgánů, které spravují zájmy lidu a mají důvěru občanů, jimž se zodpovídají, je nutnost odstranit podřízení volených orgánů, placeného aparátu. Na poradě zástupců OF, podniků a organizací z Hranic a okolí dne 11. 12. 1989 zazněl jednoznačně názor, že tyto deformace lidosprávy by také v našem městě měly být napraveny a ti funkcionáři, s jejichž jmény jsou spojovány, by měli odejít. Apelujeme proto na Váš rozum a svědomí, abyste zvážili vhodnost svého setrvání ve funkci předsedy a tajemníka MNV.“ [1]

Ve vzpomínkách aktérů tehdejších událostí bývá požadavek na odstoupení předsedy a tajemníka MNV interpretován spíše jako symbolické vyjádření změny, než výsledek konkrétních výhrad vůči konkrétním osobám [2].

Výzvu k odstoupení obdrželi oba vyzvaní ráno 12. prosince, tedy v den konání plenárního zasedání MNV. Ještě před schůzí se neformálně [3] sešla rada MNV a rozhodla se pro kolektivní rezignaci. Veřejná schůze pléna začala ve 13 h v sále hranické Sokolovny.

Tajemník Čoček nejprve oznámil změny organizačního řádu MNV, z něhož se v návaznosti na zrušení ústavního článku o vedoucí úloze KSČ (29. listopadu 1989) vypouštějí obdobné formulace. Předseda Libich informoval o ukončení činnosti stranické skupiny poslanců pléna MNV zvolených za KSČ a žádal, aby tato skutečnost byla zaznamenána v zápise [4]. Místopředseda Mayer oznámil, že „rada MěstNV na svém zasedání 12. 12. objektivně zvážila celkovou politicko-spoločenskou situaci v Hranicích. Vzhledem k tomu, že stávající zastoupení jednotlivých politických stran a zastoupení nestraníků neodpovídá skutečnému rozložení politických sil v našem městě, rozhodla se rada MěstNV podat plenárnímu zasedání rezignaci členů rady.“

Pak vystoupil odstupující předseda MNV Libich: „Předložil jsem ZO KSČ písemnou žádost o ukončení mého členství ve straně. Zdůvodnění své žádosti opírám o celou filozofii svého členství ve straně, kdy jsem příslušnost k ní demonstroval vždy především poctivou prací ve prospěch jiných, než ve svůj. Rovněž činností ve funkci předsedy MěstNV v Hranicích se nikterak nezvýšila životní úroveň mé rodiny a nemusím nikomu dokazovat, že jsem s tímto cílem do této funkce při volbách nešel. Poslanecký mandát jsem získal za KSČ. Na základě předešlého rozhodnutí odstupuji, vážené poslankyně a vážení poslanci, z funkce předsedy MěstNV v Hranicích a člena rady. Chtěl bych zdůraznit, že takto činím pouze a jenom na základě svého uvážení a s plným pocitem odpovědnosti v této chvíli. Nic na tom nemění ani ta skutečnost, že jsem dnes obdržel dopis od zástupců občanského fóra, kde apelují na můj rozum a svědomí, neboť s mým jménem jsou spojeny údajně i deformace lidosprávy v našem městě. Je mi zcela jasné, že ne nyní, ale snad po určitém časovém odstupu mnozí slušní a nestranní občané tohoto města přiznají i můj podíl na rozvoji města.“

Sebekritičtěji (což nutně neznamená objektivněji) promluvil tajemník MNV Čoček, nejprve přečetl dopis, v němž ho hranické OF vyzvalo k rezignaci, a pak řekl: „Členem strany jsem byl, členem strany zůstanu, jako tajemník MěstNV i místopředseda MěV NF jsem si vědom své politické odpovědnosti za nedobrý stav některých věcí v životě našeho města, a i když to není jednoduché, jsem si vědom toho, že dále nemám morální právo tyto dvě funkce ve městě dále vykonávat. Tedy abdikuji z funkce tajemníka NV kolektivně s radou s tím, že udělám všechno proto, aby nová rada, která se bude

[1] Citováno podle zápisu z PZ MNV, 12. prosince 1989, s. 5.

[2] Srov. [Libuše Hrabová], Oč šlo v Hranicích v revoluci. Přehled, č. 31, 28. září 1990, s. 1–2 uvádí: „Občané tehdy na náměstí požadovali především zastavit politiku, která městu působila a hrozila způsobit těžko napravitelné škody. Ať už šlo o výstavbu sedmipodlažních panelákových domů přímo v centru města, o zpusošení židovského hřbitova či další otázky, byla tu kritizována politika byrokratů, kteří koncepci rozvoje města stanovili podle příkazů shora a neohlíželi se na skutečné zájmy obce.“

[3] Nejednalo se o oficiální zasedání, z něhož by byl pořizován zápis.

[4] Tentýž den se svým usnesením sama rozpustila ZO KSČ při MNV Hranice – Stanovisko pracovníků MěstNV k současné situaci ve vedení MěstNV, příloha k zápisu z PZ MNV, 12. prosince 1989.

foto Stephen Evenhuis

Předseda MNV Jiří Jašek (na lavičce uprostřed) při návštěvě partnerského nizozemského města Voorburg

koncipovat, skutečně odrážela rozložení zájmů a politických sil u nás ve městě, aby tam byli lidé schopní, čestní, pracovití a lidé, zejména kteří budou mít důvěru, tu důvěru, kterou my jsme bohužel ztratili.“

Podle zákona č. 31/1983 Sb. o národních výborech takovouto rezignací rady [1] muselo schválit plénum MNV nadpoloviční většinou všech poslanců, jenže na plenárním zasedání se místo 110 zvolených poslanců sešlo jen 76, z nich 53 hlasovalo pro schválení rezignace. K odvolání rady tedy chyběly tři hlasy. Ve vzrušené atmosféře schůze se na krátkou chvíli prosadil názor, že ke schválení stačí nadpoloviční většina přítomných poslanců (a o návrhu bylo dokonce znovu hlasováno), ale brzy převládlo mínění, že to liteře zákona neodpovídá, takže bod byl přesunut na mimořádné zasedání pléna, které bylo svoláno na 20. prosince. PZ vyslovilo souhlas pouze s rezignací MUDr. Knoblocha a Ing. Ladislava Maňase [2].

Ze zpětného pohledu není zcela jasné, proč po neúspěšném odvolání („přijetí rezignace“) celé rady neodstoupili individuálně předseda a tajemník MNV, kteří přece pronesli osobní abdikací projevy a jejichž odstoupení by plénum pouze bralo na vědomí.

Do jisté míry podobný průběh měla o dva dny později (14. prosince 1989) volba předsedy MV NF, ani zde „síly změny“ neprosadily svou představu. ČSS, ČSL a mimo NF stojící OF nominovali Bohuslava Honse, ale výbor dvoutřetinovou většinou zvolil Františku Číhalovou

[1] Podle zákona ovšem nebyla možná rezignace kolektivního orgánu, rezignace byla vyhrazena pouze jednotlivcům, zatímco rada MNV mohla být plénem pouze odvolána. Psychologický rozdíl ve formulacích „plénem odvolalo radu“ a „rada dala své funkce k dispozici“ byl ovšem významný, byť z právního hlediska to bylo lhostejné.

[2] Na radě MNV 6. prosince 1989 „S. Kameníčková předložila zápis z komise soc. zdravotní [5. prosince 1989], kde žádají o odvolání z funkce předsedy této komise s. Maňase, navrhuji s. Kušnerovou (tato záležitost patří k projednání PZ)“ • „Ing. Maňas – myslí si, že ho komise měla k jednání přizvat, když se jednalo o něm, dále konstatuje, že komise málo pracovala.“ Věc se dále probírala na PZ MNV, 12. prosince 1989, uvádím ji pouze jako první případ personální změny v široké struktuře tzv. lidosprávy vyvolané Listopadem.

49 (bezpartijní), kterou nominoval ještě zcela komunistický MNV [1]. Význam Národní fronty však rychle upadal, takže další pokus o změnu ve vedení nebyl podniknut a 7. února 1990 NF celostátně ukončila svou existenci.

Připravený materiál, který řešil nové složení rady MNV, byl ovšem hned na začátku schůze PZ MNV, jež se konala 20. prosince 1989 opět v Sokolovně [2], stažen místopředsedou Mayerem, protože „*ani tento nový návrh neodpovídá skutečnosti, rada byla sestavena administrativním způsobem a neodpovídá potřebám města*“. Mohlo jít o místní analogii „vlády 15:5“, kterou vytvořil federální premiér Ladislav Adamec 3. prosince 1989 a kterou veřejnost okamžitě odmítla právě proto, že poměr členů KSČ vůči zástupcům jiných stran a nestraníkům už působil anachronicky. Dále místopředseda informoval o dohodě zástupců politických stran a OF, že jednání o novém složení rady budou uzavřena do 3. ledna 1990 a následně je schválí plenární zasedání MNV.

Devět dní stará výzva k odstoupení předsedy Libicha a tajemníka Čočka byla realizována tak, že Libich rezignoval na funkci člena rady i pléna MNV a Čoček spolu s I. Blažkovou, A. Dostálem, M. Sloukou, Z. Šimonovským, B. Šoborou, V. Zahradníčkovou a V. Zuzíkem rezignovali na členství v radě (Knobloch to udělal už dříve). Ve funkci místopředsedy MNV zůstal Z. Mayer, který byl zároveň pověřen zastupováním předsedy, a místopředsedkyně J. Kameníčková, která měla zastupovat odstoupivšího tajemníka (k převzetí zastupovaných funkcí mělo dojít nejpozději do 31. prosince 1989). Vedle nich zůstali členy rady nadále J. Sedláček, J. Nedorostek a M. Střílka, přičemž ovšem celá rada byla ze zákona pověřena výkonem svých funkcí až do ustavení rady nové (nejpozději do 4 týdnů od rezignace), fakticky se to ovšem netýkalo Libicha, Čočka a Knoblocha, kteří už se pak v zápisech ze zasedání rady neobjevují ani jako nepřítomní členové.

Na jednání politických stran a OF bylo 27. prosince konečně dosaženo dohody ohledně obsazení rady MNV, 3. ledna 1990 dohodu odsouhlasilo plénum MV NF a 17. ledna také plénum MNV. Předpokladem dohody bylo uskutečnění doplňovacích voleb za trojici odstoupivších poslanců – Libicha, Maňase a Ing. Miloslavy Kuličkové. Ta byla k rezignaci přemluvena místopředsedou Mayerem s tím, že jako žena na mateřské dovolené se poslanecké práci nemůže plně věnovat. Zůstává záhadou, proč neproběhla volba v okrsku 106 po skutečně odstoupivším MUDr. Knoblochovi, ale bylo nutno přemlouvat M. Kuličkovou, o jejíž rezignaci plénum MNV zřejmě vůbec nehlasovalo.

Na tři uprázdněná místa kandidovali zástupci OF – Jiří Jašek, Bedřich Novák (oba členové ČSS) a Vladimír Hudec (jedna z vůdčích osobností hranického OF), volby se uskutečnily 12. ledna. Byli jedinými kandidáty a navíc ještě kandidovali v obvodech, v nichž sami nebydleli, což bylo pochopitelně kritizováno a stejně pochopitelně zdůvodňováno mimořádností chvíle. Celá krkolomná cesta rozšíření poslaneckého sboru o zástupce OF mimořádnými volbami v některých okrscích byla způsobena tím, že dosud chyběl jiný zákonný nástroj, který by to umožňoval.

17. ledna plénum MNV zvolilo novou radu s těmito členy: za KSČ Antonín Dostál, Jiřina Kameníčková, Zdeněk Mayer, Jan Nedorostek, Milan Střílka a Ing. Bronislav Šobora [3], za ČSS Ing. Jiří Jašek a Bedřich Novák, za ČSL Bohumil Král, bezpartijní Ladislav Dohnal, Bohu-

[1] Bohuslav Hons (*1922) pracoval jako učitel a sportovní činovník, je autorem několika publikací o dějinách hranického sportu, Františka Číhalová (*1944) byla vedoucí odboru výstavby a územního plánování MNV, z KSČ byla v 70. letech vyloučena.

[2] Kromě personálních otázek rozhodlo toto PZ o zrušení Technických služeb města Hranic zřízených v roce 1968 a založilo státní podnik Ekotes.

[3] Je zajímavé, že členem rady nezůstal Jaroslav Sedláček, přestože podle zápisů PZ na funkci nerezignoval, ani z ní nebyl odvolán.

mil Honzík, Vladimír Hudec, Dagmar Kušnerová, Jaroslava Machálková a Ing. Miroslav Kutý. Vedení rady, tedy čtveřici uvolněných poslanců, tvořili předseda Jašek, místopředseda Mayer, místopředsedkyně Kameníčková a tajemník Hudec [1], přičemž v případě Jiřiny Kameníčkové se už uvádělo, že v březnu 1990 odchází do starobního důchodu.

Zákonnou možnost proměny zastupitelského sboru vytvořil až tzv. kooptační zák. 14/1990 Sb., který od 23. ledna 1990 umožňoval tzv. rekonstrukci zastupitelských sborů – poslanec mohl být odvolán stranou, která jej do voleb nominovala, a na uprázdněná místa mohl národní výbor (na návrh OF) zvolit nové členy.

Na jednání u kulatého stolu 21. února 1990 se hranické strany a OF dohodly na změně obsazení 27 poslaneckých křesel, plénum MNV to schválilo 28. února [2]. KSČ odvolala tři své poslance a doplnila osm nových, což na první pohled vypadá paradoxně, ale řada poslanců zvolených za KSČ stranu opustila („Hodně poslanců vystoupilo z KSČ, o tom vedení KSČ nemělo prakticky žádný přehled, nakonec ještě museli poslance doplňovat. Mám za to, že KSČ chtěla zachovat těch 35–40 %, ostatní na tom netrvali, protože je nemají.“ [3]), řada dalších opustila funkci poslance o své vůli. Strany a hnutí zastoupené v Národní frontě odvolaly dalších 12 poslanců [4], 6 dalších rezignovalo. Nově bylo kooptováno 14 bezpartijních, 8 komunistů, 2 socialisté, 1 lidovec a 2 členové sociálně-demokratické strany. Označení „bezpartijní“ v té chvíli znamenalo, že byli nominováni OF. Byli to: PhMr. Marie Adamcová, Dalibor Černota, Jiří Dujka, Lumír Fojtík, PhDr. Vladimír Juračka, MVDr. Pavel Krejčířík, Ing. Václav Kupčák, František Močíčka, Ing. František Purgert, Oldřich Sedláček, Ján Staškovan, Ing. Břetislav Švidrnoch, Štefan Vebr a Ing. Petr Želinský [5].

Do uprázdněné místopředsednické funkce MNV byl zvolen PhDr. Vladimír Juračka, kooptovaný na návrh OF Spotřebního družstva Jednota a Koordinačního centra OF [6]. Tak se ustavila definitivní podoba pléna a rady MNV, která v prakticky stejné podobě působila do listopadových obecních voleb v roce 1990.

Zdůrazněme, že OF získala svůj oficiální podíl na správě města přesně dva měsíce po 17. listopadu. Postupně bylo obměněno zhruba 25 % poslanců a podíl členů KSČ klesl ze zhruba 60 % na zhruba 40 % [7].

Pokud bychom měli směřovat k obecnějším závěrům, pak je zřejmé, že v souladu s celostátním vývojem se „přechod moci“ v Hranicích uskutečnil zvolna, nikoli rychlou, „revoluční“ změnou. Lze to interpretovat jako důsledek logické nepřipravenosti „opozice“ převzít moc do svých rukou, zejm. kvůli nedostatku vhodných osobností na uprázdněná místa. To ovšem odpovídá poněkud statickému modelu „my × oni“, který nepopisuje tehdejší realitu výstiž-

[1] Ing. Jiří Jašek (*1957) byl železničním inženýrem, Vladimír Hudec (1961–2002) byl učitelem hranického gymnázia.

[2] Není zcela jasné, jak bylo dosaženo odsouhlasení návrhů, když na schůzi bylo přítomno pouze 64 poslanců (kvórum 56), zápis ze schůze počty hlasů neuvádí (narozdíl od zápisů předcházejících). O každém jmeně se přítom mělo hlasovat zvlášť.

[3] Zápis z jednání rady MNV, 21. února 1990, s. 3 a 5. Problém nedostatku vhodných kandidátů se objevuje opakovaně, viz např. zápis z téže rady, s. 4: „Nedorostek: zda byla zvážena snaha p. Sazimy o funkci poslance. / Jašek: tato záležitost byla samozřejmě zvážena, odkázal jsem ho na OF, ale jak je vidět, dali přednost Dr. Juračkovi. / Hudec: OF potřebovalo pokrýt poslance do KNV – takže p. Sazima má být poslanec KNV, problém je v tom, že Přerov má 4 mandáty, které využili, proto bude ještě jednáno s ONV, aby se jednoho mandátu vzdali“. Emanuel Sazima se stal poslancem KNV, ale byl zařazen do jiného volebního obvodu, než kam patřily Hranice.

[4] Např. v případě poslance Jaroslava Rychlého musel tajemník Hudec plénu zdůraznit, že není odvolán proto, že by jako poslanec špatně pracoval, ale proto, že jej odvolala ČSL, za níž byl v roce 1986 zvolen. Nahradil jej tehdejší předseda ČSL Josef Christel.

[5] Lumír Fojtík, Pár slov k poslancům, k odvolání a kooptacím. Přehled, č. 9, 9. března 1990, s. 3.

[6] Vladimír Juračka (*1949), dosud vedoucí obchodní politiky hranické pobočky spotřebního družstva Jednota.

[7] Přičemž ovšem je tu zřejmý kvalitativní rozdíl předlistopadových a polistopadových členů KSČ.

51 ně, protože není schopen postihnout dynamickou proměnu, která se odehrávala v myslích a srdcích tehdejších aktérů. Změna byla reálně mnohem hlubší než se zdá jen při pohledu do měnicích se seznamů poslanců MNV. Mnozí odkládali legitimace KSČ s ulehčením, mnozí členové KSČ naopak dříve či později uvítali možnost fungování KSČ v politicky pluralitní společnosti.

Ale možný je ještě jiný pohled na věc: tehdejší lidospráva měla sice fakticky loutkovou povahu, ale přinejmenším díky robustnímu personálnímu zastoupení (ke 110 poslancům MNV je nutno připočíst dalších 420 osob zapojených do práce občanských výborů) do jisté míry skutečně reprezentovala občany města. Není ani myslitelné, že takové množství aktivních občanů by bylo možno v krátkém čase ve dvacetitisícovém městě nahradit zcela novou garniturou. Souvisí s tím i další politický život mnoha poslanců zvolených v roce 1986 do pléna MNV. Přinejmenším dva členové předlistopadové rady MNV se uplatnili v městských radách po roce 1990, tentokrát už hlasy voličů získávali ve svobodných volbách.

Pokud chceme chápat historii jako „učitelku života“, pak je varující nepoměr mezi socialistickou a současnou samosprávou. Dnešní rozsah zastupitelstva (23 členů, přičemž osadní výbory fungují jen v tzv. místních částech) možná už svým počtem představuje příliš úzkou skupinu lidí na to, aby reprezentativně artikulovala zájmy dvaceti tisíc občanů města a zároveň vytváří nebezpečně příznivé podmínky pro politiku s ostrým vymezením vládnoucí koalice a nevládnoucí opozice, což dále redukuje reprezentativnost rozhodnutí zastupitelstva.

Tím nemá být řečeno, že model zastupitelstva se 110 poslanci byl optimální. Fungovat mohl pouze v rámci totalitního státu. Vysoká neúčast na plenárních zasedáních se opakovala po celý rok 1990 – tedy i po „rekonstrukci“ sboru kooptacemi – a ve sporných bodech měla značný vliv na výsledky hlasování.

Zvláštní kapitolu tehdejších událostí představuje MNV jako úřednický aparát a jeho soužití s nově zvoleným vedením MNV.

Dejme slovo jednomu z pamětníků: „na MNV pracovala spousta členů KSČ, tito lidé měli naučené zaběhnuté postupy a na nováčky (míněno trojici Hudec, Jašek, Juračka) se dívali skrz prsty, tomu ale také nahrávalo to, že se noví funkcionáři chovali v některých případech bezradně a někdy přímo jako sloni v porcelánu.“ [1] Zajímavou ilustraci těchto postřehů poskytuje řeč tajemníka Hudce pronesená na PZ MNV 3. září 1990: „Skutečně jsem si nevedl pečlivou agendu o tom, kdo z občanů přiletěl naštvaný si stěžovat, že s ním bylo jednáno tak a tak. Je to moje chyba, nikdy jsem řídicího pracovníka nedělal a měl jsem si to vést, ale zas mi to připadalo takové hloupé, hledět na někoho a dělat si černé tečky do nějakého sešitu. (...) Taktéž byly stížnosti, že dochází v pracovní době k požívání alkoholu u vedoucích odborů. Provedl jsem dechovou zkoušku 16. května 1990 na alkohol vedoucí odboru finančního a vedoucí odboru výstavby. U této byla zkouška negativní, u vedoucí finančního

[1] Ačkoli se v tomto textu chceme vyhnout příliš osobní rovině událostí, pro budoucnost je myslím cenná charakteristika tehdejšího vedení: „Jašek – ambiciózní nesmlouvavý člověk, málokdy přístupný jiným názorům, Hudec – impulzivní, učitel, spíše však revolucionář, který by problémy řešil tak nějak „po našem“, ale byl dost ve vleku Jaška, Juračka – třetí vřadu, tak trochu odstavený svou povahou a také umístěním kanceláře (zatímco k Jaškovi a Hudcovi se šlo přes společnou sekretářku a oni dva k sobě do kanceláře to měli přes dvoje, téměř vždy otevřené dveře, tak k Juračkovi se muselo přes chodbu a ještě zahrnout). Mayer – slušný člověk, rozhodně nebyl skalním komunistou, byl na všech jednáních s OF a snažil se, aby to probíhalo v klidu, i když vzhledem k některým radikálům z OF to někdy nebylo jednoduché, ostatně i odvolaný Libich byl slušný člověk, možná stranicky naivnější než Mayer, ve funkci předsedy působil poměrně krátkou dobu, ale zkrátka musel jít.“

odboru pozitivní. Zkouška byla uskutečněna za přítomnosti inspektora veřejného pořádku. Podepsání zúčastnění, tzn. obě paní vedoucí, pan inspektor a já. Druhý den, protože skutečně nejsem natolik zběhlý a zkušený, mi na poradě vedoucích odborů paní vedoucí finančního odboru sdělila, že jsem nepostupoval podle platných směrnic a předpisů o boji proti alkoholismu, které schválila bývalá rada, kde není průkazná detekce trubičkou, ale je nutné potom to prokázat krevní zkouškou. Tím pádem jsem tento problém vložil ad acta.“

S nástupem zástupců OF do nových funkcí bylo spojeno očekávání „čistek“. Staronový radní Jan Nedorostek (KSČ) se 24. ledna 1990 s obavou ptá, „jaké jistoty mají pracovníci aparátu MěstNV, povídá se, že nové vedení chce propouštět“, předseda Jašek odpovídá, že „není zatím důvod rozvažovat pracovní poměr s pracovníky, kteří dobře znají problematiku práce na MěstNV“.

O sedm měsíců později, 6. srpna 1990, sepsalo třicet nespokojených poslanců pléna MNV dopis předsedovi a tajemníkovi, jímž požádali o svolání mimořádného plenárního zasedání MNV k personálním otázkám. „Důvodem našeho požadavku je bohužel skutečnost, že i po sedmi měsících činnosti Vás a tajemníka MěstNV v Hranicích jako volených funkcionářů a představitelů města nedošlo dosud k žádným významným personálním změnám ve složení profesních pracovníků MěstNV. (...) Připomínáme Vám, že Vaším hlavním úkolem bylo a dosud je přizpůsobit personální složení pracovníků MěstNV novým a náročným podmínkám tvořící se demokratické společnosti svobodných občanů a rozloučit se s těmi lidmi, kteří v aparátu profesních pracovníků MěstNV nemají co pohledávat, ať už z důvodů odborných či morálních, což jste na veřejných shromážděních občanů ještě před svým zvolením jako budoucí funkcionáři MěstNV slíbili bezodkladně učinit.“ [1]

Po pádu KSČ a změnách v managementu podniků a institucí, k nimž docházelo na počátku roku 1990, představoval aparát MNV symbol starého režimu [2] a nespokojená touha po radikálních změnách, která s časem spíše narůstala [3], se logicky stáčela právě k němu, přičemž v zásadě se problém zúžil na ne/odvolání vedoucích jednotlivých odborů MNV.

Na plenárním zasedání, které bylo svoláno na 3. září 1990, tajemník Hudec podotkl, že úkoly, které přejdou na samosprávu novým zákonem o obecních zastupitelstvech, budou vyžadovat kvalitnější práci úřadu, že ohlasy veřejnosti na práci úředníků „dobré skutečně nejsou“, že „horší pracovní vztahy než ty, které v aparátu MěstNV panují, si lze jen těžko představit“ [4] a předložil své „subjektivní hodnocení“ práce vedoucích všech pěti tehdejších odborů MNV. Předseda Jašek kritizoval nízkou účast poslanců na plenárních zasedáních, prohlásil, že poslancům kooptovaným v únoru 1990 zdůrazňoval, že odvolání vedoucích odborů je jejich úkolem a čekal na jejich iniciativu, ovšem v zájmu zdárného uskutečnění parlamentních voleb v červnu 1990 se tajemník MNV dohodl se zástupci politických stran, že k personálním změnám dojde až po červnu. Dnes navrhuje jako „naprosto nutné“ odvolání všech vedoucích odborů [5].

Dnes je těžko rozhodnout, zda dvojice Jašek a Hudec nepřikládala personálním změnám tak velký význam či zda stejný postup plánovala bez ohledu na poslanecký dopis. Jedno je

[1] K poslední větě dopisu nespokojených poslanců si předseda Jašek či tajemník Hudec přičinil poznámku: „neslíbili – bezodkladně“.

[2] O tom, že aparát MNV skutečně víceméně souzněl s předlistopadovou politikou, snad dostatečně svědčí věta z prohlášení, jímž zaměstnanci MNV 12. prosince 1989 reagovali na ohlášené personální změny: „Pracovníci se shodují, že nebyť politické příslušnosti uvolněných funkcionářů ke KSČ, není zásadních důvodů k jejich okamžitému odstoupení.“

[3] Rád bych si neodpustil tuto spíše publicistickou poznámku: po dvaceti letech od Listopadu se zdá, že převážně vítězí pohled na polistopadové změny jako nedostatečně razantní, v krystalické podobě reprezentovaný opakujícími se kampaněmi za „zákaz KSČ“. Naprosto tento pohled nesdílím.

[4] Viz též Vladimír Hudec, Demokracie, lhostejnost a dnešek. Přehled, č. 27, 31. srpna 1990, s.2–3.

[5] Zajímavá je poznámka, že jsou „špatné interpersonální vztahy mezi vedoucími odborů a mezi jednotlivými pracovníky odborů. Schází přirozená autorita vedoucích odborů pramenící z toho, že jde o nomenklaturní kádry dosazené KSČ“ a „je velice nutné posílit aparát MěstNV úředníky-muži, zejména ve vedoucích funkcích“. Stejně zajímavý je údaj, že ze zhruba čtyřiceti zaměstnanců MNV má pouze jeden vysokoškolské vzdělání.

53 však zřejmé – mezi vedením MNV vzešlým z Občanského fóra a poslanci stejného původu nefungovala v polovině roku 1990 základní politická komunikace.

Iniciátor dopisu poslanců, Lumír Fojtík, tehdy v diskuzi prohlásil: „V lednu jsme spolu mluvili o jejich povinnostech, které je čekají. Bylo naprosto jednoznačně řečeno, že personální změny na národním výboru se musí udělat ihned, co nejdříve, již třeba v tom lednu. Důvody byly v podstatě čtyři: Za prvé jsem jednoznačně oběma řekl, že čím dále budou odkládat personální změny, tím více zabřednou do toho mechanismu, který tam je, a nakonec si budou připadat, že je to svým způsobem vše v pořádku. Druhá věc byla spíše taková účelová – využít doby. Jak víte, leden byla doba bouřlivá, kdyby se v této nadšenecké době prováděly nějaké personální změny, tak by to bylo občany naprosto jednoznačně přivítáno, a ty síly, o kterých se dnes už trošičku frázovitě mluví, jenom mlčely. Jak všichni víte, v této době byli spíše všichni připraveni sbalit kufry. Bohužel, tento okamžik se promeškal, což řekl i prezident Václav Havel [1]. Další věc, kterou jsem jim zdůraznil, proč se personální změny musí udělat ihned, je skutečnost, že po nástupu nových pracovníků na MěstNV zcela logicky dojde k určitému skřípotu MěstNV, protože než se zapracují, tak nějaké problémy zde budou. Říkal jsem jim jednoznačně, že ještě právě v tomto bouřlivém lednu by jim to lidé odpustili. Pokud se dnes, když už je po volbách, kdy máme zdražené maso a všechno možné a kdy lidé spíše remcají, k tomu opravdu ještě připočtou ty změny, tak bohužel ta odezva mezi lidmi nebude opravdu jednoznačná. A čtvrtý a důležitý fakt, proč tyto změny měly být požadovány již v lednu, aby noví lidé, když nastoupí do aparátu NV, měli dostatek času ukázat, co v nich je.“

Když se začteme do dalších diskuzních příspěvků z této schůze, silně v nich cítíme onu fázi revoluce, kdy se zklamání z pomalosti změn mění v paranoidní strach ze „starých struktur“ a dokonce v návrat „starých pořádků“. Viz např. vystoupení poslance ONV Stanislava Mlčocha, který informoval o situaci v Lázních Teplice nad Bečvou – odcházející ředitel lázní jmenoval komisi pro výběr svého zástupce bez konzultace s tamním OF a s odbory. Přes zásah ministerstva zdravotnictví konkurz proběhl bez účasti zástupců OF a výsledkem bylo „navržení člověka, který byl nucen opustit své předchozí funkce pro totalitní postoje i metody funkcionáře KSČ, jenž svých pozic zneužíval. Z těchto faktů odvozují, že na vedoucích místech stále sedí nomenklaturní struktury, které se chytají sebemenší příležitosti, jak zabrzdit další vývoj směřující k jejich výměně.“

Po dlouhé diskuzi [2] a těsném hlasování byly nakonec odvolány vedoucí dvou odborů (Viléma Březinová z odboru organizačních a vnitřních věcí a Ivanka Hynčicová z odboru plánovacího a finančního), přičemž na následující (neveřejné) schůzi rady MNV 13. září 1990 předseda Jašek uvedl, že kdyby účast poslanců byla vyšší (zúčastnilo se jen 76 ze 108 poslanců [3]), „odvolali bychom ne dva, ale čtyři vedoucí odborů“. Z těsných výsledků hlasování i ze samotné nízké účasti na jednání je ovšem vidět, že nutnost tohoto „revolučního řešení“ nebyla pociťována všemi stejně.

Celkově je zřejmé, že narozdíl od rychlých změn ve volených orgánech MNV se nové polistopadové garnituře nedařilo prosazovat výrazné změny v úředním aparátu MNV. Budeme-li předpokládat, že o změny měli vedoucí představitelé zvolení v lednu 1990 skutečně zájem, pak se celý proces jeví jako víceméně neúspěšný. Zejména odklad řešení do poslední třetiny jedenáctiměsíčního volebního období je těžko pochopitelný.

[1] Václav Havel na Václavském náměstí 21. srpna 1990 mj. řekl: „Stará byrokracie přetrvává na všech úrovních, až po centrální, republiková a federální ministerstva.“

[2] Do níž se zapojovaly také kritizované vedoucí odborů MNV, např. Ivanka Hynčicová: „Je smutné, že personální vedoucí tajemník národního výboru si za dobu výkonu funkce od ledna 1990 nestačil dostatečně osvojit platný zákoník práce.“

[3] 3. října 1990 byla ještě radou přijata rezignace čtyř poslanců, takže konce volebního období se plénum dočkalo se 104 platně zvolenými poslanci.